

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Ḥamishah ḥumshe Torah

‘im 3 targumim ... pe. Rashi, u-ferush Rashbam u-ferush Mikhlal yofi min
R. Shelomoh ben Melekh u-ferush Be’er reḥovot ‘al diḳduḳe Rashi ...
ve-Sefer ha-Ḥinukh me-Rabenu Aharon ha-Levi be-sof kol ḥeleḳ

Sefer Va-yiḳra

Shelomoh ben Yitṣḥaq

Frankfurt de-Oder, 544 [1783 oder 1784]

in

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9951

ואמר לבני ישראל הם כל-בשר לא-תאכלו
כי נפש כל-בשר דמו הוא כל-אכליו וקרת :
טו וכל-נפש אשר תאכל נבלה ושרפה
באזרה ובגג וכלם בגדיו ורחץ במים ושמא
ערה-ערב ושהר : טז ואם לא יכלם ובשרו
לא ירחץ ונשא עונו : פ

בסרא לא תיכלון ארינפש כל-בסרא דמיה
היא כל-דיכלניה ושתוי : ט וכל-אינש
דיכור נבילא ותבירא ביצ בניה ובגוריה
ויצבע לבושה ויסחי במיא ויהי-מסאב
עד-נמשא וידמי : טז ואם לא יצבע
ובסריה לא יסחי ויקביל חוביה : א ומליל
י עס-משה למימר : ב מליל עס-בני
ישראל ותימר להון אנא יי אלהכון :

יח א וידבר יהוה אל-משה לאמר :

ב דבר אל-בני ישראל ואמרת אלהם
אני יהוה אלהיכם : ג כמעשה ארץ-
מצרים אשר ישבתם-בה לא תעשו וכמעשה
ארץ-כנען אשר אני מביא אתכם שמה
לא תעשו ובהקתיהם לא תלכו : ד את-
משפטי תעשו ואת-חקתי תשמרו ללכת
בהם אני יהוה אלהיכם : ה ושמרתם
את-חקתי ואת-משפטי אשר יעשה אתם
האדם ותי בהם אני יהוה : ו איש

ג כעובדי עמא דארעא דמצרים דתיבתון
בה לא מעבדון וכעובדי עמא דארעא-
דכנען דאנא מעיל ותכון לתמן לא-מעבדון
ובני-מוסיהון קיא תקכון : ד וית-דימי
מעבדון וית-קמי תשרון למחך בהון אנא
יי אלהכון : ה ותשרון ית-קמי וית-דימי
דעבד ויתהון אינשא ויהי-בדון-בתי-
עלמא אנא יי : ו גבר גבר לקר-קרוב
בשריה לא תקרבון לנלאה עריא אנא יי :
ז ערית אבוד וערית אפך לא תגלי אפך
היא קיא תגלי עריתה : ח ערית אמת
אבוד לא תגלי עריתה דאבוד דהיא :
ט ערית אמתך בת-אבוד או בת-אפך
דילידא מן-אבוד מן-אמתא אוהרי או מן-
אפך מן-גבר אוהרן לא תגלי עריתהון :
י ערית בת-ברך או בת-ברתך לא תגלי

ששי
מצוה ק"ח

מצוה ק"ט
מצוה ק"צ

מצוה קע"א

מצוה קע"ב

מצוה קע"ג
מצוה קע"ד

איש אל-כל-שאר בשרו לא תקרבו לגלות
ערות אני יהוה : ס ז ערית אביך
וערית אפך לא תגלה אפך הוא לא תגלה
עריתה : ס ח ערית אשת-אביך לא
תגלה ערית אביך הוא : ס ט ערית
אחותך בת-אביך או בת-אמך מולדת בית
או מולדת חוץ לא תגלה ערותן : ס
י ערית בת-בניך או בת-בתך לא תגלה

ערות

רשי

ערייתה

נקה : (פ) (טו) אשר האכל נבלה ושרפה - כנכלת עוף טהור דבר הכתוב שאין לה עושה אלא כשעה שכלבת כסית
ככליעה ולמדך כאן שחטתה באכילתה ושרפה האזורה כאן לא נכתב אלא לדרוש וכן אנו יכול היה ככלת עוף טהור שחטתה
בכית הכליעה ת"ל טרפה מי שם כוונתו טרפה ילא עוף טהור שאין כוונתו טרפה : ונשא עונו - אם יאכל קדש חו יוכנס למקדש
ש"כ על עושה או ככל שאר טוהלות : (יז) ובשרו לא ירחץ ונשא עונו - על רחיצת גופו עמוס לית ועל כבוד כנדים
שלקות : (כ) אני יי אלהיכם - אי הוה שטרפי כפיני - (שמות ו) אכתי יי אלהיך וקלטתם עליכם ולכותי מעתה
קבלו

דייכליניה ישחיצו: טו וכל בר גש דייכול ביקרא דמטלק בקלקול מקסתא ובשר תבירא בציבא ובגיירא ויצבע
לבושיו ונסחי בארבעין סאוין דמוי ויהי מסאב עד במשא
וידבי: טז ואין ארשע וקרא יצבע ובשריה לא יסחי
וגו: א ומליל יוגו: ב מליל עם בני ישראל

ירושלמי

ומימר להון ואנא הוא: ג אלקהון: ג בעובדין בישין דעמא דארעא דמצרים דיתחבון בה לא תעבדון והי בעובדין
בישין דעמא דארעא דקנעו דאנא מעיל יתכו לתמן וגו: ד ית סדרי דע"י תעבדון וית קיימי תיטרון להלכא
בהון וגו: ה ותטרון ית קיימי ותר סדרי דע"י דאין עבדי יתהון אינשא וייתי בהון כתי עלמא והולקיה עם
צדיקא אנא: ו גבר טלי וגבר סיב לכל קרבת בישריה לא תמרבון לבואה עירייתא בתשמיהא ובפירסומי
עירייתא אנא: ז עריות עבדו ועריות ואמך לא תבוי אירא לא השמש עם אברהם וגבר לא ישמש עם אביה
אימך היא לא תגלי עירייתה: ח עריות אימת אבדך לא תבוי מטורל דעירייתא דאבדך היא: ט עריות
אמתך בת אבדך או בת אמך מר דיליד אבדך מן איתא אחרתי או מן אמך או מן אבדך או מן גבר
חורו לא תבוי עריותו: י עריות ברת בנדך או ברת בבתך לא תבוי עריותו ארום הי בעריותו תיני:

עריות

רש"י

קבלו גורתי רבי אומר גלו וידוע לפניו שסוכן לנתק בעריות בינו עזרא לסיכך כל עליהם בגורה חגי' אלהים דעו מי גזר עליכם:
דין ליפרע ונאמן לשלם שכר: (ג) כמעשה ארץ מצרים (ה"ב) מניד שמעיהם של מצריים ושל כנעניים מקולקלים
מכל האומות וחותן מקום שיטכו בו ישראל מקולקל מן הכל: אשר אני מכיא אהכם שמה - מניד שאותן עממין שכשו ישראל
מקולקלים מכולם (ה"ב) ובחוקותיהם לא תלכו - מה הניח הכתוב שלא אמר אלא אלונכמוסות שלהן דברים החקוקין להם
כגון טרטיאות ואטריות רבי מיר אומר אלו דרכי האמורי שמו חכמים: (ד) את משפטי תעשו - אלו דברים האמורים
בתורה כמשפט שאלו לא נאמרו היו גדלי לאומרון: ואת חקותי השמרו - דברים שהן גורת המלך שיר הרע מטיב עליהם
למה לנו לאומרון ואומות העולם משיכין עליהם כגון אכילת חזיר ולכישת שעטנו וטהרת מי הטאת לכך נאמר חגי' גורתי עליכם
אי אתה רשאי ליפטר: ללכת בהם - אל תפטר מתוכם שלא תאמר למדעי חכמת ישראל אלך ולאמד חכמת האומות: (ה)
ושמרתם את חוקותי - לרבות שאר דקדוקי הפרטה שלא פרט הכתוב בהם (ה"ב) דבר אשר ליתן שמירה ועשייה לחוקים ושמירה
ועשייה למשפטים לפי שלא נתן אלא עשייה למשפטים ושמירה לחוקים: והי בהם - לעולם הבא ואם תאמר בעולם הזה והלא קופו
הוא מת: אני ה': נאמן לשלם שכר: (ו) לא תקרבו - להזייר הנקבה כזכר לכך נאמר לשון רבים: אני ה' - נאמן
לשלם שכר: (ז) ערות אבין - (סנהדרין גר) זו אשת אבין או אינו אלא כמשמעו נאמר כאן ערות אבין ונאמר להלן (יוקרא ב)
ערות אבין גלה מה להלן אשת אבין חף כאן אשת אבין: וערות אבין - להביא אמו נאמר כאן ערות אבין ונאמר להלן (יוקרא ב)
אבין - לרבות לאחר מיתה: (ט) בת אבין - חף בת אנוסה כמשמע: מולדת בית או מולדת חוץ - (יבמותכו) בין
שומרים לו לאבין קיים את אמה ובין שאומרים לו הוציא את אמה כגון ממורת או נתינה: (י) ערות בת בנך וגו' - (יבמות
צ"ז) - בכתו מאנוסתו הכתוב מדבר וכתו כתי מאשאר אנו למדין מערות אשה וכתו שאמר כהן לא תגלה בין שהיא ממנו
בין שהיא מאיש אחר: ערות בת בנך - קל ומומר למתן אלא לפי שאין מוהירין מן הדין למדוה מגורה שיה כסכת יבמות

באר רחובות דקדוקי רש"י

(ה) משום דמצינו בספוק זה מלת הוא והיינו לשון זכר וגם מלת היא והיינו לשון נקיבה וסדרי להדי לכן קאמר רש"י
דס וכשר לשון זכר וקאיתלת הוא על מלת דס וכשר ומלת היא קאי על מלת נפש דהיא לשון נקיבה כי מלת נפש תכונה בכל מקום כששון נקיבה -

רש"י

רשב"ם

היא ראוי לאכילה: (טו) אשר תאכל ככלה - אפילו קטן יטמא: (טז) ונשא עוני - אם יאכל קודש או נכנס למקדש: (ה)
ומי בהם - אכל אם לא יעשה - וכברתו הנפשות העונות וקרב עמו: (ע) מולדת בית - או מולדת חוץ פנויה - כן נראה
בעיני

מכלל יופי

זאת החיה אשר תאכלו: (טז) (באורח חובג) - הבית
תשמש במקום כן ויש לפרשו כמשמעו:
יח (ו) (אלכל שאר בשרו) - לפי שקרוב האדם
כבשרו כמו שאמר אך עצמי ובשרי אהרה
ישעיה כח ומבשרך לא תחעלם לפיכך נקראו שאר שענינו
בשר: (ז) (ערות) - ענין גלות: (ט) (מולדת
בית) - על משקל טחמץ בשלמים ומולדת בנחים
(*) כד 24 ולפי

ערותו כי ערותה הנה : ס יא ערות
 בת אשת אביך מולדת אביך אחותך הוא
 לא תגלה ערוכה : ס יב ערות
 אחות-אביך לא תגלה שאר אביך הוא :
 ס יג ערות אחות-אמה לא תגלה
 כי-שאר אמה הוא : ס יד ערות
 אחי-אביך לא תגלה אל-אשתו לא תקרב
 דתך היא : ס טו ערות כלתך לא
 תגלה אשת בנה הוא לא תגלה ערוכה :
 ס טז ערות אשת-אחיד לא תגלה
 ערות אחיד הוא : ס יז ערות-אשה
 ובתה לא תגלה את בת-בנה ואת-בת-בתה
 לא תקח לגלות ערותה שארה הנה זמרה
 הוא : יח ואשה אל-אחותה לא תקח
 לצרר לגלות ערותה עליה בחייה : יט ואלי-
 אשה בנדת טמאתה לא תקרב לגלות ערותה :
 כ ואל-אשת גמיתך לא-תתן שכבתך
 לזרע לטמאה-בה : כא ומזרעה לא תתן
 להעביר למלך ולא תחלל את-שם אלהיך
 אני יהוה : כב ואת-זכר לא תשכב
 משכבי אשה תוגבה הוא : כג ובכל-
 בהמה לא-תתן שכבתך לטמאה-בה ואשה
 לא-תזמד לפני בהמה לרבעה תבל הוא :
 כד אל-תטמאו בכל-אלה כי בכל-אלה
 נטמאו הגוים אשר-אני משלח מפניכם :
 ותטמאו

מצוה קצ"ה
 מצוה קצ"ו
 מצוה קצ"ז
 מצוה קצ"ח
 מצוה קצ"ט
 מצוה ר'
 מצוה ר"א
 מצוה ר"ב
 מצוה ר"ג
 מצוה ר"ד
 מצוה ר"ה
 מצוה ר"ו
 מצוה ר"ז
 מצוה ר"ח
 שביעי
 רביעי
 מצוה ר"ט
 מצוה ר"י
 מצוה ר"יא

ערותהו אבי ערותך אגין : יא ערות בת
 אמת אביך דילידא מן-אבוק אחרת היא
 לא תגלי ערוכה : יב ערות אחת-אבוק
 לא תגלי קריבת אבוק היא : יג ערות
 אחת-אמך לא תגלי ארי-קריבת אמך
 היא : יד ערות אחי-אבוק לא תגלי
 לאתמיה לא תקרב אמת אחי-אבוק היא :
 טו ערות כלתך לא תגלי אמת בך היא
 לא תגלי ערוכה : טז ערות אשת-אחוד
 לא תגלי ערוכה דאחוד היא : יז ערות
 אחתא וברתה לא תגלי ית בת-בנה וית-
 בת-בתה לא תסב לגלאה ערוכה קריבין
 אגין עיצת חטאין היא : יח ואתמא עם-
 אחתה לא תסב לאתקא לה לגלאה ערוכה
 עלה בחייה : יט ולא-תקח בריהוק
 סאובתה לא תקרב לגלאה ערוכה :
 כ ובאתת-חברך לא תתן שכבתך לזרעא
 לאסתאבא-בה : כא ומבנה לא תתן
 לאעברא למולך ולא תחיל ית-שמא
 דאלהך אנא : כב וית דכורא לא
 תשכוב משכבי אתמא תועבתא היא :
 כג ובקר-בעירא לא-תתן שכבתך
 לאסתאבא-בה ואתמא לא-תקום קדם
 בעירא למשלט-בה תכלא הוא : כד לא
 תסתאבון בכל-אלין ארי בכל-אלין אסתאבו
 עממא דאנא

מוגלי

רשי

(ובמות ג' סנהדרין ח') : (יא) ערות בת אשת אביך .
 (יד) ערות אחי אבוק לא תגלה .
 (טו) אשת בך הוא .
 (יז) ערות אחת אבוק ונכרית לכך נאמר בת אשת
 נסס כיה ערותה אל חטאין לא תקרב : (טו) אשת בך הוא .
 פכ

יא ערנית בת איתר אבין דיליבת מן אבך אמתך היא לא תבני ערניתה : יב ערנית אמת אבך לא תבני קרובה בשר אבך היא : יג ערנית ואמת אבך לא תבני ארום קרובה בשר אבך היא : יד ערנית אמתך לא תבני ולנת אנקתיה לא תקריב במשמיש ערסא איתר אבין היא : טו ערנית בלחך לא תבני אמת בך היא לא תבני ערניתה : טז ערנית אמת אבך לא תבני אחר וקטר מותיה אין אית ליה בנני ערנית דאחרך הוא : יז ערנית אמת וקרבה לא תבני נת בבת ברתה לא תיבס לבוזה ערניתה קרובה בשרא היגון נגזר היא : יח ואיתתא בתי אמתא לא תיבס לאצקא לה לבוזה ערניתה עלה גל יומי מיתתא : יט ולציד איתתא בןמן ריחוק סאובקתה לא תקרב לבוזה ערניתה : כ ולציד אמת אמת בךךך לא תסו פשמישך לזרעה לאסמאבא בה : כא ומן זרעך לא תסו בתשמישך לציד פת עקמין למעבדא לפולחנא אחרא ולא תפסי נת שמיא באלהך אנא : כב ועם דכורי לא תשכוב בתשמישך דאיתא מבחקא היא : כג ובכל בעירא לא תסו פשמישך לאסמאבא בה ואחרא לא תקרב בךם בעירא לאתתנא מיניה תקלא הוא : כד לא תסמאבון בתרא מקל אילין ארום כקל אילין אסמאבון עומניא

ירושלמי

ולא תפסון נת שמיא דאלהבין בדין אפרו :

דאנא

רש"י

לא אמרתי אלא בשים לכך אישות בה פרט לאכוסה ושפחה ונכרית - (סנהדרין עה) : (יו) ערות אישה ובהה - (יבמות צו) לא אסר הכתוב אלא ע"י נסוהי הראשונה לכך נחמר לא תקח לאן קיסה וכן לענין העונש אשר יקח את אישה ואת אחיה לאן קיסה אכל חכם אישה מותר לישא בתה : שארה הנה - קרובות זו לזו : ומה - עלה כתרונתו ענת מטחין סינך יועך לחטא : (י) (יח) אל אחותה - (קדושין ג) - שתיכן כאלת : לצרור - לאן זרה לעשות את זו זרה לזו : בחייה - למיך זאס גרסה לא ישא את אחותה כל זמן שהיא בחיים : (כא) למולך - ע"פ היא שסע מולך וזו היא עבודתה שמוסר בנו לכומרים (סנהדרין סד) - ויצונו שתי מדורות גדולות ומעבירין את הבן כרגליו בין שתי מדורות האש : לא חתן - זו היא מסירתנו לכומרים - להעביר למולך - זו העברת האש : (כג) הכל הוא - לאן קדשו וערוה ונאוף וכן ואפי על תכליתם (ישעיה י) - דבר

באר רהובות דקדוקי רש"י

(י) רש"י מודיעך כזה הדגש שתוך הכס כאלת וזה מורה חסרון עס חתנית מן הזרע כי הזרע הוא זאס מלשון זומסרעט לנדיק וזיינו ענין ענה ומחשבה וזה שכתב סינך יועך לחטא :

כד

רשב"ם

בעיני לפי עשונן : (יח) לצרור כמו וכעסה נרתה - שתי נשים לאיה אחד נקראו לרות זו לזו : חסלת אחרי מות מיסוד רבינו שמואל

קדושים

מכרל יופי

ולפי פשט הכתוב הוא פירושמה שאמר בת אבין או ברת אבך כלומר בין שנולדה לאבין מאשה אחרת וזו היא מולדת בית זכין שנולדה לאבך מאיש אחר וזו היא מולדת הוץ וכן הר"ם אגלוס - ורבותינו לרש"י בין שאומרים לאבין קיים את אמה וזו היא מולדת בית בין שאומרים לאבין הוציא את אמה כגון בת ממזרת או בת נתינה וזו היא מולדת הוץ : (יד) דרהך - היא אשת אחי אבין : (טו) כלתך - נקראת אפילו אחר ההופה כלה לתמיה ורהמותר - (יז) שארה הנה - שסכלל כאלו אמר בשר אחד הנה : (זמה היא) - ענין טנוף ותועבה ומעשה הרע : (יח) ואשה אל אחתה - כלומר עם אחותה - לצרור - כענין וכעסה

זרעה - והטעם שלא ישא אמת אשתו כאלוין שתיין עמיחך - כלומר ובאשת : לרות זו לזו : (שכבה) : הנפרד שביתת בפלס קטרת : (כא) (ומזרעך לא תתן להעביר לכולך) - שם ע"ז כך וזו עבודתה שמוסר בנו לכומרים ועושים שתי מדורות גדולות ומעבירין את הבן כרגליו בין שתי מדורות האש ופירוש לאתתן זו מסירת הכומרים ופירוש להעביר זו העברת האש : (כג) (לרבעת) - כתכרביונה שהוצא נגזר מענין רבוע וכן לא תרביע כלאים - ומתכרד"ק והנכון שיהיו מענין תהליס קלו ארחיו וכע"ז רית שהוצא מתורגס ומרכץ תחת כלעס ורבעת : מבל

כה ותטמא הארץ ואפקד עונה עליה
נופחיר ותקא הארץ אחי שקיה : כו ושמרתם
אתם את הקמתי ואת משפטי ולא תעשו
מכל התועבת האלה האזנה והנד הנד
בתוככם : פו כי את כל התועבות האל
עשו אנשי הארץ אשר לפניכם ותטמא
הארץ : כח ולא תקיא הארץ אתכם
בטמאכם אתה כאשר קאה את הגוי אשר
לפניכם : כט כי כל אשר יעשה מכל
התועבת האלה וגברתו הנפשות העשות
מקרב עמם : ל ושמרתם את משמרותי
לבלתי עשות מחקות התועבת אשר נעשו
לפניכם ולא תטמאו בהם אני יהוה
אלהיכם :

פ . כי"כ"ל סימן . עד"וסימן : ומפטורין
ויהי דבר וגו' התשפוט ביחוקאל כסי"כ"ב :

פ פ פ

יט א וידבר יהוה אל משה לאמר :

ב דבר אל כל עדת בני
ישראל ואמרת אליהם קדשים תהיו כי קדוש
מצוה ר"ב אני יהוה אלהיכם : ג איש אמו ואביו
תיראו ואת שבתתי תשמרו אני יהוה
מצוה ר"ג אלהיכם : ד אל תפגו אל האלילים ואלהי
מצוה ר"ד מסכה לא תעשו לכם אני יהוה אלהיכם :

וכי

רש"י

מגלי מן קדמיכון : כה ואסתאבת ארעא
ואסערית חובה עלה ורוקנית ארעא ית
נתקא : כו ותטרון אחון ית קמי נתי
דיני וקרא תעבדון מכל תועבת האל
נציביא וגיונא דיתנירון בניכון : כז ארי
ית כל תועבת האל עבדו אינשי ארעא
דקדמיכון ואסתאבת ארעא : כח ולא
תרוקין ארעא יתכון בסאוויכון יתה כמא
דרוקינת ית עמא דקדמיכון : כט ארי
כל דיעבד מכל תועבת האל וישתיצון
נפשתיא דיעבדן מנו עמהין : ל ותטרון
ית מטרת מימרי בדיל דלא למעבד מנימוסי
תועבתא דאתעבידא קדמיכון ולא תסתאבון
בהון אנא יי אלהכון :

פ פ פ

א ומליל יי עס משה למימר : ב מליל
עס כל כנשתא דבני ישראל
ותימר להון קדישין תהון ארי קדיש אנא
יי אלהכון : ג נבר מן אמיה ומן אבותי
תהון דתלין וית יומי שבאי דיילי תטרון
אנא יי אלהכון : ד לא תתפגון בתרשעון
ודתלין דמתקא לא תעבדון ל כון אנא יי
אלהכון

דבר אחר תכל כוח לשון בלילה וערכוס ארע אדם ורע כהניו (ז) : (כה) ולא תקיא הארץ אתכם . משל לכן מלך שהכילובו דבר מואס
סחין עומד במעיו חלא מקילו כך חרן ישראל אינה מקיימת עובדי עבדים ותרגומו ולא תרוקין לשון ריקון חריקה עלמה מהם :
(כט) הנפשות העושות . סוכה והסקפה כמשמע : ושמרתם את משמרותי . להוסיף בית דין פל כן : ולא תטמאו בהם
אני יי אלהיכם . כח חס תעטלו איני אלהיכם ואתם נפלים מאחרי ומה כנאל יש לי ככם ואתם מתמייכים כליוה לכך נאמר אני
חסלת אחרי מות : ס' אלטיכם :